

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060308

DOM
2017-03-23
Stockholm

Mål nr
M 5822-16

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2016-06-15 i mål nr M 84-16, se bilaga A

KLAGANDE

Miljö- och byggnadsnämnden i Orust kommun
473 80 Henån

MOTPART TW

SAKEN

Tillstånd för enskild avloppsanläggning på fastigheten XX i Orust kommun

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Miljö- och byggnadsnämndens i Orust kommun beslut den 11 juni 2015, § 125, dnr MBN/2013:1519.

Dok.Id 1332622

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Miljö- och byggnadsnämnden i Orust kommun (nämnden) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa nämndens beslut att avslå ansökan om tillstånd för den aktuella avloppsanläggningen.

TW har bestritt ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Nämnden har anfört bl.a. följande till stöd för sin talan: Avloppet på fastigheten avrinner till Ellösfjorden via ett våtmarksområde. Fjorden har problem till följd av näringstillförsel. Den våtmark som finns på fastigheten ingår i Storehamns våtmarksområde som är utpekad i Myrskyddsplanen för Västra Götalands län som ett känsligt område. Området inhyser stor artrikedom av kalkkrävande individer på grund av skalinblandning i marken. Skäl för att krav på hög skyddsnivå ställs på avloppet föreligger på grund av att området ingår i myrskyddsplanen. Ett ytterligare skäl för det är att ag, ett halvgräs, återfinns i två lokaler i området samtidigt som lagunområdet i utloppet i Ellösfjorden inte har gynnsam bevarandestatus vad gäller denna art på grund av bl.a. övergödning. Avloppsanläggningen består av en tvåkammарbrunn där vattnet leds till ett öppet dike/bäck i fastighetens gräsmatta och vidare ut i en torvmosse/våtmark. Rening som sker i våtmarken ska inte räknas med i anläggningens reduktion av näringsämnen enligt praxis och Naturvårdsverkets handbok. Att vattnet från anläggningen rinner igenom ett 180 m långt dike/bäck är inte tillräckligt för att våtmarken inte ska riskera att påverkas negativt av näringsrikt avloppsvatten. Anläggningen klarar inte de reningskrav som motsvarar en hög skyddsnivå. Kostnaderna är likvärdiga mellan avloppsanläggningar som klarar normal skyddsnivå och hög skyddsnivå. Det är inte enbart påverkan från aktuell verksamhet som ska vägas in utan det är de sammanlagda utsläppen från områdets fastigheter som ska ligga till grund för bedömningen enligt praxis. Inga slutsatser kan dras från att enstaka prov har tagits på fastigheten.

TW har anfört bl.a. följande till stöd för sin talan: Han vill bygga en platseffektiv anläggning. Förutsättningarna i området och på platsen är ypperliga vad gäller rening av avloppsvatten och några verkliga risker för våtmarken föreligger inte. Proverna bekräftar detta. Ärendet gäller en förbättring av en gammal anläggning, vilket leder till att utsläppet minskar. Avståndet till Ellösfjorden är så stort att det inte motiverar hög skyddsnivå. Varken recipienten eller omgivningen är känsliga på ett sådant sätt att hög skyddsnivå blir gällande. Den rening som sker i våtmarken (torvmossen) är av betydelse vid bedömningen av vilken påverkan utsläppet från anläggningen kan orsaka. Det är inte motiverat att han istället för att nyttja den gamla ängsmark, som är kalkrik havsbotten, ska installera ett rör fyllt med kalk. Från en stenkista på hans fastighet sker avrinning till en stor ”gryta” fylld med gamla snäckskal som är täckta med matjord. Bäckens har låg genomströmningshastighet tills vattnet når en torvmosse i en svacka där vattnet i princip står stilla. Diket är ca 200 meter och därefter passerar vattnet en flaskhals mellan två berg som leder ut vattnet mot Storehamn. Allt detta ska betraktas som steg i hans reningsbassäng där vattnet blir effektivt renat. Efter tomtgräns passerar vattnet i en bäck, flera vattendrag och våtmarker i ca två km för att efter ytterligare fyra km nå Ellösfjorden. Kväve- och fosforprover är tagna vid två tillfällen vid fem mätpunkter. Värdena är marginella och det är i stort sett samma värden vid tomtgräns och Vassdals vatten. Fram till Vassdals vatten finns inget tillskott av näringsalter från avlopp eller jordbruk och någon kumulativ effekt uppkommer därför inte. Det är möjligt att fastighetens dike, ängsmark och torvmosse inte kan anses ingå i anläggningen men förekomsten av dessa och den rening som sker där kan i sig motivera normal skyddsnivå. ”Våtmarken” är en bearbetad torvmosse som är utdikad för odlingen och som numer är en del av en ängsmark. Havs- och vattenmyndigheten har fått felaktiga uppgifter från kommunen om att det finns en bevarandevärd våtmark på fastigheten. Myndigheten har blivit vilseledd av att kommunen felaktigt har placerat ut hans torvmosse på en karta.

Havs- och vattenmyndigheten har i egenskap av remissmyndighet anfört bl.a. följande:

Avloppsanläggningen ligger inom Ellösfjordens avrinningsområde i Orust kommun. Innan avloppsvattnet från XX når Ellösfjorden rinner det ca 180 m i ett dike

för att sedan passera Storehamns våtmarksområde. Området är utpekade som ett område i behov av skydd enligt myrskyddsplanen för Västra Götalands län. Våtmarkerna bedöms vara lämpliga habitat för ag.

Området är så ekologiskt värdefullt att tillskottet av närsalter (främst fosfor) måste minimeras för att dessa inte ska ha en negativ inverkan på områdets status och biologiska mångfald. Förekomsten av dessa våtmarker medför att området får anses som känsligt. Eftersom retentionen som sker då det renade avloppsvattnet rinner den korta sträckan i diket på den aktuella fastigheten, innan det når den första våtmarken, antas vara liten behöver avloppsvattnet renas till hög skyddsnivå med avseende på fosfor innan det når Storehamns våtmarksområde. Det finns skäl i detta fall att ställa krav på hög skyddsnivå med avseende på miljöskydd för att skydda detta våtmarksområde och de habitat som är lämpliga för ag.

Det upptag av näringsämnen som sker i naturen kan inte räknas in i avloppsanläggningens reduktion, utan påverkar endast vilken skyddsnivå som behövs. Såvitt framkommit utgör den våtmark som finns på fastigheten en naturlig våtmark som ingår i Storehamns våtmarksområde. Denna våtmark har i sig ansetts vara känslig och bidra till att området ska anses ha en hög skyddsnivå. Att det sker en viss rening i denna våtmark bör därför inte påverka bedömningen av vilken skyddsnivå som ska gälla för den aktuella avloppsanläggningen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

En utgångspunkt vid bedömningen av om tillstånd ska ges till en sökt verksamhet och vilka villkor som ett tillstånd ska förenas med är att verksamhetsutövaren är skyldig att visa att hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iakttas. Det är alltså verksamhetsutövaren som ska visa att anläggningen uppfyller relevanta krav för att verksamheten inte ska medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Den aktuella avloppsanläggningen ligger inom Ellösfjordens avrinningsområde. Ellösfjorden har måttlig ekologisk status och problem med övergödning på grund av bl.a. betydande utsläpp från enskilda avlopp. Vid prövningen av en enskild

avloppsanläggning ska enligt praxis hänsyn tas till förhållandena i det större område inom vilket den aktuella fastigheten ingår. Det ska beaktas vad följderna skulle bli av en generell utbredning av avloppsanläggningar liknande den som prövas (se bl.a. MÖD 2006:53). Även om den aktuella anläggningens påverkan på vattenförekomsten kan antas vara förhållandevis begränsad, måste följderna av att det kan bli fråga om flera avloppsanläggningar i området med rening som inte motsvarar hög skyddsnivå beaktas.

Av utredningen framgår vidare att avloppsvattnet från anläggningen passerar Storehamns våtmarksområde som i myrskyddsplanen är utpekat som ett område i behov av skydd. Dessutom bedöms området kunna utgöra lämpliga habitat för den kalkberoende och fosforskyende arten ag. Ag finns för närvarande i Bohuslän enbart i två begränsade områden. Storehamns våtmarksområde är ett av dessa områden. Mot denna bakgrund får området anses så ekologiskt värdefullt att tillskottet av bl.a. fosfor måste minimeras för att inte en negativ påverkan på området ska uppkomma. Att avloppsvattnet från anläggningen rinner igenom ett ca 180 m långt dike, innebär inte att den retention av bl.a. fosfor som sker innan vattnet når den känsliga våtmarken är tillräcklig.

Sammanfattningsvis finner Mark- och miljööverdomstolen att krav på hög skyddsnivå ska ställas för den aktuella avloppsanläggningen.

Vid en bedömning av vilka krav som ska ställas på utsläppet från en avloppsanläggning är det normalt sett förhållandena vid en anläggnings utsläppspunkt som bedöms (se Mark- och miljööverdomstolens dom 2014-01-31 i mål nr M 2137-13). En anlagd våtmark som är utformad för reningsändamål och som hanteras på rätt sätt kan ingå i en avloppsanläggning. Den våtmark som finns på fastigheten är emellertid en naturlig våtmark. Den rening som kan ske i våtmarken är därför utan betydelse vid bedömningen av vilken påverkan utsläppet från den aktuella avloppsanläggningen kan medföra. Det är därför inte visat att anläggningen uppfyller reduktionskraven för hög skyddsnivå för miljöskydd.

De åtgärder som de aktuella kraven på rening förutsätter är inte krävande i tekniskt hänseende eller särskilt kostsamma. Det kan därför inte anses orimligt att uppfylla dem (se 2 kap. 7 § miljöbalken). Mot denna bakgrund har nämndens beslut att inte bevilja tillstånd för avloppsanläggningen varit riktigt. Mark- och miljödomstolens dom ska därför ändras och nämndens beslut fastställas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Per-Anders Broqvist, hovrättsrådet Mikael Hagelroth, tekniska rådet Mikael Schultz och tf. hovrättsassessorn Elena Landberg, referent.

Föredragande har varit Lena Lidmark.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2016-06-15
meddelad i
Vänernsbor

Mål nr M 84-16

KLAGANDE

TW

MOTPART

Miljö- och byggnadsnämnden i Orust kommun
473 80 Henån

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Västra Götalands län beslut den 18 december 2015 i
ärende nr 505-26703-2015, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd för enskild avloppsanläggning på fastigheten XX i Orust kommun

---

DOMSLUT

Med upphävande av underinstansernas beslut bifaller mark- och miljödomstolen
TW ansökan om tillstånd till avloppsanläggning på fastigheten XX i Orust
kommun och återförvisar målet till Miljö- och byggnads-nämnden i Orust
kommun för meddelande av tillstånd samt för tillståndet erforderliga villkor.

YRKANDEN M.M.

TW har yrkat att Länsstyrelsens i Västra Götalands län (länsstyrelsens) och Miljö- och byggnadsnämndens i Orust kommun (nämndens) beslut upphävs och att hans ansökan om tillstånd till avloppsanläggning beviljas.

TW har till stöd för sin talan, utöver vad han tidigare har framfört, anfört följande. Han vidhåller att normal skyddsnivå ska gälla för hans fastighet. Med detta som utgångspunkt utförs en för platsen lämplig anläggning. Han ifrågasätter vidare rimlig- och riktigheten i att debiteras handläggningsavgift ytterligare en gång, dvs. en kommunens dubbeldebitering. I praktiken har han en väl platsanpassad anläggning som sköter sitt jobb på ett naturligt och effektivt sätt. Det är kommunen som startat denna process. Samma kommun som tidigare bedömt, godkänt och även tagit betalt för detta.

Hans erfarenheter hittills i ärendet är svårigheten att bli ”lyssnad på” och respekterad av kommunen. Bevisbördan tycks ligga på honom och kommunen har absolut tolkningsföreträde. Hans argument blockeras och drunknar under svävande formuleringar. Blir verkligheten för besvärande gäller den inte. Den göms undan bakom diffusa och teoretiska texter. Avsikten är att mota bort besvärande undantag. Handläggningen riggas för att tillgodose kommunens miljöpolicy, inte för att visa på regelverkets möjligheter och hjälpa medborgaren. Ett exempel på denna strategi är att han bad kommunen om hjälp med provtagning för att dokumentera hans miljöpåverkan i Ellös/Stigfjorden. När detta inte var ”möjligt” ombesörjde han det själv och när resultatet gynnade honom viftade kommunen bort det som inte relevant. Provresultaten är äkta, vilket lätt kan konstateras vid en ny, gärna gemensam, mätning. Viljan att bryta detta ”moment 22 läge” borde ligga i allas intresse. Rent ojust blir det när kommunens handläggare, i ett sent skede, argumenterar runt känsligheten i naturtyper av torv och kärr. Hon har tidigt besökt platsen och vet mycket väl vilken naturtyp det handlar om. Styrkeförhållandena är inte heller ”rättvisa”. En ensam lekman mot kommunen. Gemene man har också svårt att tyda och förstå lagtexter och dokument som olika myndigheter ”kommunicerar”. Obalansen ökar när de måste anlita och bekosta experter i dessa sammanhang. Ett

växande demokratiunderskott skapas, vilket är destruktivt för alla samhällen. Så också för Orust, där avståndet mellan medborgare och ”makten” är stort. Något kommunen säger sig vara medveten om och arbetar med.

För en rättvisande och opartisk bedömning överklagade han till länsstyrelsen som gjort det väldigt lätt för sig genom att i princip anamma och kopiera kommunens ordval och synsätt. Något platsbesök eller kontakt med honom har inte förekommit, vilket han naivt nog tagit för givet, och som skulle belyst verkligheten. Just i detta fall ser han det som extra viktigt eftersom det ytterst handlar om mer än hans lilla ärende. Det är ett principställningstagande gällande normal eller hög skyddsnivå, något som kan gälla många Orustbor och fler därtill.

Enligt telefonsamtal har länsstyrelsen handläggare fokuserat på Ellösefjorden och miljön runt denna. Ytterligare en provtagning skulle ge samma resultat som tidigare, dvs. i princip 0-värden, eller ”naturens egna”. $0 + 0$ blir alltid 0, även i Ellösefjorden. Detta innebär att också hans nuvarande anläggning inte ens riskerar att påverka fjorden negativt. Handläggaren har inte själv värderat den *Myllrande våtmarken* utan refererar till kommunens argumentation. Frågan är då hur hans ”torv-/kärr”-område ser ut, i text kanske det uppfattas som vidsträckt, medan det i verkligheten handlar om en, på hans fastighet, begränsad yta. Storlek som en ordinär villatomt och vad han förstår har det tidigare brutits torv här.

Senare har området dikats ut för odling. Numera slår han gräsytan, som inte varit myllrande våtmark på minst 100 år, kanske aldrig. Hans avrinning sker genom ett befintligt dike i utkanten. Sammantaget är reningen rasande effektiv vilket styrks av att mätvärdena är 0 ett fåtal meter längre bort. I praktiken har generationerna skapat en unik ”konstgjord naturlig reningsanläggning”. Marknaden säljer liknande konstgjorda system. Alnarp Cleanwater är ett, där man renar genom naturliga växters ämnesomsättning. Enligt deras besökande representant har han långt bättre rening än vad de kan åstadkomma. För honom blir det absurt när ingen hänsyn tas till detta och naturens egen förmåga att ta upp näringsämnen. Rimligen borde det

väga tungt som en platsunik förutsättning. Ett platsbesök hade klargjort ovanstående och mycket annat för länsstyrelsen.

Han ser regelverket som en helhet där lagstiftarnas intentioner också ska visa sig i bedömningen. Den faktiska verkligheten på platsen är som han beskriver den och något som lätt kan bekräftas bl.a. via ny provtagning. Då faller också punkt 1 och 6 i länsstyrelsens beslut. Därutöver ska också följande gälla: NFS 2006:7 (till 2 kap. 3 § MB) talar om att nämnden, i varje enskilt fall, bör bedöma skyddsnivån utifrån områdets naturgivna och andra förutsättningar. Därutöver bör förhållandena på fastigheten beaktas. NFS 2006:7 (till 2 kap. 7 § MB) pekar på vikten av att beakta orimliga kostnader i förhållande till miljönyttan, och utsläppets mängd och sammansättning i förhållande till omgivningens känslighet. Hans lilla hushåll och fastighetens ensliga läge ska också ingå i bedömningen. Enligt tidigare är miljönyttan 0 och kommunens ståndpunkt därmed orimlig. Frågan är varför det finns ovanstående två skrivningar i regelverket, vad de innebär och varför de inte beaktas.

Nämnden har i yttrande anfört följande. Nämnden har gjort en bedömning i det enskilda fallet och att beslutet om avslag är väl motiverat. Det är förståeligt att sökande kan uppfatta beslutstexten som krånglig och byråkratisk, dock är det nämndens målsättning att alltid använda ett förenklat språk som är lättillgängligt för sökande. Tyvärr är det inte alltid lätt att förenkla facktermer, byråkratiska uttryckt och lagar.

Sökande ifrågasätter att bevisbördan tycks hamna på honom. Enligt miljöbalkens andra kapitelns första paragraf framgår att det är verksamhetsutövarens ansvar att visa att reglerna, de så kallade hänsynsreglerna, i andra kapitlet följs. I ansökningsprocessen är det således sökandes ansvar att visa att reglerna följs.

Nämnden anser att de gjort en bedömning i det enskilda fallet på XX och väl motiverat bedömningen i avslagsbeslutet. Bedömningen av områdets naturgivna förutsättningar har beskrivits utifrån torvmossens ekologi och känslighet samt

utifrån Ellösefjordens ekologiska statusklassning. Nämnden anser att de även i motiveringen till skyddsnivån beskrivit hur områdets naturgivna förutsättningar bedömts.

En avloppsanläggning har till uppgift att rena avloppsvatten utifrån de krav myndigheten ställer. Det är inte möjligt att räkna in naturens egen rening i avloppsanläggningen. Torv/kärren på XX kan därför inte räknas in som rening i anläggningen. När avloppsvattnet lämnar anläggningen ska avloppsvatt-net ha renats till angiven skyddsnivå.

Nämnden anser inte att de varit ovilliga att ta del av sökandes provresultat eller ta hänsyn till dem i handläggningen. Svårigheten är dock att kunna dra någon slutsats utifrån stickprov. För att kunna använda sökandes provtagningar krävs ytterligare utredningar av tillflöden, utspädningsfaktorer, jordmånsanalys från sökandes avloppsanläggning till provtagningspunkterna. De enskilda stickproven går inte att använda för att dra slutsatser kring den enskilda avloppsanläggningens reningsförmåga.

Sökanden ifrågasätter debiteringen av ärendet. Nämnden avser att debitera sökande enligt Orust kommuns miljötaxa. Nämnden anser fortsatt enligt ovan motivering att avloppsanökan avseende en avloppsanläggning som uppfyller normal skyddsnivå inte kan godkännas på platsen för XX.

Mark- och miljödomstolen har den 31 maj 2016 hållit sammanträde och syn i målet på fastigheten XX.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen kan av handlingarna i målet utläsa att kommunen påfört avgifter som avsett två skilda förfaranden gällande, dels beslut om förbud, dels ansökan om vattentoalett med avloppsutsläpp. Frågan om bedömningen av dessa avgifter har inte varit föremål för underinstansens prövning och kan därmed inte prövas av domstolen i förevarande mål.

Vad avser frågan om den sökta avloppsanläggningen uppfyller miljöbalkens krav gör mark- och miljödomstolen följande bedömning.

Mark- och miljödomstolen, som delar nämndens uppfattning att hänsyn måste tas till Ellösefjordens status, finner emellertid att avståndet från nu sökt avloppsanläggning till Ellösefjorden är så stort att detta i sig inte motiverar en hög skyddsnivå avseende miljöskydd. Det har enligt domstolens mening vidare inte framkommit att recipienten eller omgivningen i anslutning till planerad avloppsanläggning skulle vara känslig på ett sådant sätt att hög skyddsnivå avseende miljöskydd skulle bli gällande heller av den anledningen. Förutsättningarna på platsen för utsläppet från anläggningen och i bäcken nedströms är inte heller sådana att det motiverar hög skyddsnivå avseende hälsoskydd. Därtill har domstolen uppfattningen att den rening som uppenbarligen sker i den på fastigheten belägna våtmarken är av betydelse vid bedömning av vilken påverkan utsläppet från den planerade anläggningen kan orsaka.

Mark- och miljödomstolen finner av vad som framkommit om den nu sökta avloppsanläggningen med slamavskiljare och markbädd att denna får anses vara godtagbar ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt. Det kan således inte anses rimligt, efter en avvägning enligt 2 kap. 7 § första stycket miljöbalken, att kräva att klagandena ska anlägga en avloppsanläggning som uppfyller reningskrav för område med hög skyddsnivå. Med upphävande av underinstansernas beslut ska således TW ansökan om tillstånd till avloppsanläggning på fastigheten XX i Orust kommun bifallas och målet återförvisas till Miljö- och byggnadsnämnden i Orust kommun för meddelande av tillstånd samt för tillståndet erforderliga villkor.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 2](#) (DV 427)

Överklagande senast den 6 juli 2016.

Gunnar Bergelin

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Gunnar Bergelin, ordförande, och tekniska rådet Gunnar Barrefors. Föredragande har varit beredningsjuristen Ramona Liveland.